

MODÜL 9

YETİŞKİN EĞİTİM

Oturumun Hedefleri

Oturumun sonunda katılımcılar:

- Yetişkin öğrenmesi, pedagoji ve andragoji kavramlarını kavramış,
- Yetişkin eğitimde eğitimcinin rolü anlamış,
- Yetişkin eğitimi yöntemlerini kullanarak bir yetişkin eğitimi için uygun ortamın oluşturacaktır.

Eğitim İçin Gerekli Malzemeler

- Bilgisayar,
- Projeksiyon aleti,
- Yetişkin eğitimi sunumu,
- Oturuma ilişkin bilgi notu,

Yetişkin kimdir?

Yetişkin eğitimini tanımlayan bir anahtar sözcük, “*yetişkin*” ifadesi olmaktadır. Fakat yetişkin kimdir? Eğer biyolojik olarak tanımlanırsa, çoğu kültürler erinlik (puberte) dönemini yetişkinliğe giriş olarak düşünür. Bazı tanımlarda bu kavram, psikolojik olgunlaşma ya da sosyal rollerle örülmektedir. Knowles (1980) bu iki kriteri kullanarak, “bireylerin yetişkin eğitilmiş olarak davranmaları gerekir, eğer bireyler yetişkin rollerini yerine getirerek ve yetişkin bir benlik kavramı ile davranırlarsa, bu durum *bireyin kendi yaşamından sorumlu olduğunu zorunlu olarak algılaması* anlamına gelmektedir” şeklinde belirtmiştir. Daha geniş kapsamlı bir tanım da Paterson (1979) tarafından yapılmıştır. Kavramın ağırlık merkezinde, yetişkinlerin çocuklardan daha yaşlı olmaları ve bunun sonunda da, kendi davranışları hakkında bir dizi beklentilerinin olması bulunmaktadır: toplumların çoğunda, yetişkinin statüsü onun farklı zekâ yetenekleri, fiziksel güçleri, karakter

özellikleri, inançları ve alışkanlıklarla belirlenmektedir. Yetişkinlerin zorunlu olarak olgun olmaları gerekmez. Fakat onların olgun ve yetişkin oldukları düşünülmektedir.

Yetişkin Öğrenmesi, Pedagoji ve Andragoji Kavramlar

Yetişkin öğrenim yöntemlerinin dört özgün ve ayrıcalıklı alanı olan öznel yönlendirmeli *öğrenimi*, *deneyimsel öğrenimi*, *eleştirel yansıtmayı* ve *öğrenmeyi öğrenimi* eleştirel bir açıdan inceleyerek iddiaları araştıracaktır.

Yetişkin Öğrenimi Anlamadaki Sorunlar

Yetişkin öğreniminin doğası gereği eğlenceli olduğunu, yetişkinlerin doğuştan öznel yönlendirmeci öğrenci olduklarını, öğrencilerin kendileri tarafından ifade edilen ihtiyaçları iyi eğitimsel uygulamaların daima karşıladığını ve özgün bir yetişkin öğrenim yönteminin olduğu gibi bir de uygulamanın öznel formunun bulunduğunu varsaymaktadır.

Gerçekten de, hayat içerisindeki öğrenmeyi incelediğimizde, kültür, etnik köken, kişilik ve politik ahlak değişkenlerinin öğrenmenin nasıl oluştuğuna ve deneyimlendiğine kronolojik yaş değişkeninden daha fazla etkisi olduğunu görmekteyiz.

Yetişkinlerin farklı öğrenme özelliklerinin olduğu ile ilgili yaklaşımlar 1940'lı yılların sonuna rastlamaktadır. Günümüze kadar devam eden ve geçerliliğini halen koruyan pedagojik eğitim modelinin yanı sıra, yeni bir kavram olarak andragoji ve andragojik uygulamalar gündeme gelmiştir. Pedagoji ve andragoji pasif ve aktif öğrenme yöntemleri üzerine oturtulmuş iki farklı eğitim modelidir.

Pedagoji Yunanca bir kelimedir ve “paid”=çocuk ve “agogus”=yol gösterme sözcüklerinden oluşmuştur. Çocuklara öğretme, yol gösterme bilim ve sanatı olarak tanımlanmıştır. Geleneksel eğitim modeline temel oluşturan bu eğitici merkezli yaklaşımda neyin, nasıl, ne zaman öğrenileceğine öğretmen karar vermekte ve uygulamaktadır. Andragoji (ya da andragoloji) ise; yine Yunanca; andr (yetişkin) ve agogos (rehberlik) köklerinden türetilmiştir ve “yetişkinlerin öğrenmesine yol göstermenin ya da yardımın bilim ve sanatı” anlamına gelir.

Yetişkin öğrenmesinde kullanılacak modelin, pedagojik eğitim modeli mi yoksa andragojik eğitim modeli mi olması konusunda farklı görüşler olmakla birlikte; “yetişkinde öğrenme kuramı” olarak, pedagojik varsayımları da içerisine alan bir eğitim yaklaşımı olan andragoji, yaygın bir kullanım alanı bulmuştur. Doğru pedagojik uygulamaları daha gerçekçi yaklaşımlar olarak tanımlayanlar olduğu gibi, pedagojik ve andragojik yaklaşımların bir arada uygulandığı öğrenme modellerinin daha gerçekçi olduğunu söyleyenler çoğunluktadır.

Andragoji, yetişkinler için yeni bir eğitim yaklaşımı olarak ortaya çıkarken, aynı zamanda örgütsel gelişme ve yönetim, danışmanlık, psikoterapi ve sosyal psikoloji alanlarıyla da çok yakından ilgili olduğu anlaşılmıştır. Günümüzde Avrupalı andragologlar sosyal olgu çalışmaları, danışmanlık, sosyalleştirme, sosyal grup çalışmaları, yetişkin eğitimi, personel yönetimi ve toplum kalkınması gibi alanların hepsinde andragojinin yöntemlerine başvurmakta ve kullanmaktadırlar.

Andragoji, grup çalışmalarına yönelik özgün bir öğretim olup, bir yönlendirici (merkezdeki eleman) tarafından biçimlendirilir. Bu merkezdeki eleman, bazen öğretim elemanı bazen de grubun içinden çıkan diğer bir elemandır. Andragoji, kendi kendine öğrenen öğretim biçimine yönelik uygulamalar ve kuramlar bütünüdür. Bu öğretim, içerik veya konu merkezli olmayıp daha çok problem çözümüne veya ödevlerin yerine getirilmesine yöneliktir.

Andragoji aşağıdaki ilkelere dayanır;

- Yetişkin, kendi yaşamında daha önceden kazandığı deneyimlere sahipse yaşamına bağlı unsurları daha iyi öğrenir.
- Yetişkin, bilinçli öğrenen kişi olarak kabul edilir.
- Yetişkin konuya odaklanmada düşünüş yaşamaz, uyarıcılara karşı verdiği tepkilerin süresi yaşıyla doğru orantılı artış gösterir.
- Kendisine güvenildiği ve katılımı tercih edildiği an yetişkin öğretimi giderek kolaylaşır.
- Yetişkinde başarısızlıktan korku yoktur.
- Yetişkin, eğitim içerisinde geçen ve geride kalan zaman veya yılları kayıp olarak görmez.
- Yetişkin salt öğrenmek yerine şu anki problemin çözümünü öğrenir.

Pedagoji ve Androgoji Arasında Temel Farklar

Pedagoji ve androgoji arasındaki temel farklar dört temel kavram çevresinde açıklanabilir. Bu farklar sözü edilen iki eğitim yaklaşımıyla yapılan eğitim ve öğretimde, hangi noktalara önem verildiği konusunda anahtar noktalardır. Bunlar:

- **Kendini algılama:** Pedagojik yaklaşımda dominant öğretmen ve bağımlı öğrenci ve bu nedenle yönetilen bir ilişki vardır. Androgojik yaklaşımda ise, öğretme ya da öğrenme işinde karşılıklı anlaşma ve bu nedenle yardım edici bir ilişki söz konusudur.
- **Deneyimler:** Yetişkinler yaşamlarında değişik deneyimlere sahiptirler. Eğitimde androgojik yaklaşımda yetişkinlerin deneyimleri öğrenme için zengin bir kaynak olarak değerlendirilir. Bu nedenle, androgoji ve pedagoji arasındaki ikinci büyük fark; eğitimde öğrencilerin aynı zamanda öğretmen olarak etkinlik göstermesi ve öğrenimi kolaylaştırmak için onların deneyimlerinden yararlanılmasıdır. Geleneksel yaklaşımda birincil olarak öğretmenin deneyimleri değerlidir ve bu nedenle öğretmenden öğrenciye tek yönlü bir iletişim vardır. Androgojik yaklaşımda ise, öğrenme için herkesin deneyimleri değerlidir ve bu nedenle de herkes tarafından paylaşılan çok yönlü bir iletişim söz konusudur.
- **Öğrenmeye hazır olma:** Eğitimciler, “öğrenmeye hazır olma”, “öğretilebilen an” ya da “hazır bulunuşluk” kavramları üzerinde önemle dururlar. Öğrenci öğretim için “hazır olduğu” zaman (daha önce değil), öğrenim konuları ya da etkinliklerinden yarar sağlar. Pedagoji ve androgoji arasındaki üçüncü farklılık; öğretim içeriğinin seçiminde kullanılan yöntemden kaynaklanır. Geleneksel pedagojide öğretmen hem içeriğe (ne öğrenileceğine) karar verir, hem de yöntem seçimi (nasıl ve ne zaman öğretileceği) konusunda sorumluluk üstlenir. Androgojide ise içerik ve yöntem, öğrencilerin öğrenme gereksinimlerine ve bireysel ilgilerine doğrudan bağlı olarak öğrenci grubu tarafından belirlenir. Öğrenciler “neyi öğrenmeye gereksinimleri olduğuna” kendileri karar verirler. Androgojide eğitimci, öğrenmeyi kolaylaştırıcı bir kişidir. Eğitimci, grupların ilgilerinin belirginleşmesinde ve öğrenme gereksinimlerinin saptanmasında öğrencilere yardım etmek için kaynak kişi olarak davranır. Geleneksel yaklaşımda, öğrenciler için programa öğretmen karar verir ve öğrenciler derece ve sınıflarına göre gruplandırılır. Androgojik yaklaşımda ise, eğitimci öğrenme gereksinimlerini

belirlemek için öğrencilere yardım eder ve öğrenciler ilgilerine göre kendileri gruplaşırlar.

- **Zamana bakış ve öğrenmeye uyum:** Bilindiği gibi eğitimde yıllardır “şu anda yapmak” yerine, “gelecek için hazırlık” temelinde düşünülmüştür. Örgün eğitim programlarının gerçekleştirmek istediği kişisel ve toplumsal amaçlar geleceğe yöneliktir. Yetişkin ise bir eğitim programından varolan gereksinimlerine ve sorunlarına yanıt vermesini bekler, eğitimde kazandıklarını hemen uygulamaya aktarmak ister. Bu nedenle, eğitimde androgojik yaklaşımda öğrenme, “konu merkezli” olmaktan çok “sorun merkezli”dir. Androgoji, şu andaki sorunu bulma ve çözüme işlemidir. Eğitimde androgojik yaklaşımın kalbi, “şu anda neredeyiz” ve “nereye gitmek istiyoruz”u bulmaktır. Geleneksel yaklaşımda, öğretmenler geçmişle ilgili “bilgi bankası” ya da “bilginin kaynağı” gibi görülürler.

Eğitimde Androgojik Yaklaşım

Çocuk ve yetişkin eğitimindeki bazı kurallar birbirine benzemektedirler. Kimi zaman çocuk eğitiminde yetişkin eğitime ilişkin kurallar da kullanılabilir. Ancak, yetişkin eğitimlerinde çocuk eğitime ilişkin kuralları kullanarak eğitim yapmak eğitimin başarısını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu iki eğitim yaklaşımını ve kurallarını bilmek ve yerinde kullanmak doğru olan uygulamaktır.

Androgojik yaklaşımla eğitim programlarının geliştirilmesi, oluşturulması ve yönetimi yedi adımda sağlanır. Bunlar;

- Öğrenme için uygun ortam oluşturma,
- Ortaklaşa plan yapmak için bir yapı oluşturma,
- İlgilerin, gereksinimlerin ve değerlerin saptanması,
- Amaçların açık ve net olarak belirlenmesi,
- Öğrenim etkinliklerinin planlanması,
- Öğrenim etkinliklerinin uygulanması,
- Sonuçların değerlendirilmesi (gereksinimlerin, ilgilerin ve değerlerin yeniden değerlendirilmesi).

Bu yedi adım birbirinden kopuk ve bağımsız basamaklar olarak değil, bir sarmal olarak değerlendirilmelidir. Bu biçimde “geribildirim sarmalı” kullanan “eğitim sistemi modeli” olarak incelenebilmekte ve yetişkin eğitimi için sürekli gelişme yöntemi olarak ele alınmaktadır.

Yetişkinler Nasıl Öğrenir?

Eğitimci, katılımcıların beklenti ve gereksinimlerini, katılımcılar da neden orada bulduklarını net bir biçimde anlamış olmalıdırlar. Yetişkinlerin nasıl öğrendiğine ilişkin konular;

- Yetişkinler eğitimin kendi konularıyla bağlantılı olmasını isterler.
- Yetişkinler eğitime etkin olarak katılmak isterler.
- Yetişkinler eğitimde tek düzelikten hoşlanmazlar, değişiklik isterler.
- Yetişkinler olumlu geribildirim verilmesini isterler.
- Yetişkinlerin kişisel kaygıları vardır ve güvenli bir ortama gereksinim duyarlar.
- Yetişkinler herkesten farklı bilgi, görgü ve deneyime sahip özgün birer birey olarak görülmek isterler.
- Yetişkinlerin özgüvenlerini korumaları gerekir.
- Yetişkinlerin kendileri ve eğitimcileri için beklenti düzeyleri yüksektir.
- Yetişkinlerin bireysel gereksinimleri göz önüne alınmalıdır.

Androgojik etkinliklerde öğrenmeyi kolaylaştırıcı olarak eğitimcinin temel görevi, geleneksel pedagojik yaklaşımda olduğu gibi öğrenilen konunun yönetiminden çok, andragojik sürecin kendisine rehberlik etmesi ya da yönlendirmesidir.

Eğitimci androgojik yaklaşımda eğitimleri yedi ilkeye dayalı olarak yürütmelidir:

- En verimli öğrenme, katılımcı öğrenmeye hazır olduğunda gerçekleşir. Güdülenme içsel bir dinamik olmasına karşın, katılımcıların güdülerini besleyecek bir ortam yaratmak eğitimcinin elindedir.
- Öğrenim katılımcıların daha önce bildikleri ya da deneyimleri üzerine yapılandırılırsa daha etkili olur.

- Katılımcılar, neleri öğrenmeleri gerektiğinin farkında olurlarsa öğrenme daha etkili olur.
- Değişik eğitim teknikleri ve yöntemleri kullanılarak öğrenme kolaylaştırılabilir.
- Beceri öğrenmek için gözlem altında ya da gerçeğine benzer ortamlarda (örneğin; oyunlaştırma ve maketler vb.) uygulama yapma olanağının verilmesi gerekir.
- Öğrenme ortamı gerçeğe ne kadar yakın olursa, öğrenme de o kadar etkili olur.
- Katılımcılara gelişimleri ile ilgili geribildirim verilmelidir. Geribildirim etkili olabilmesi için; uygulamadan hemen sonra verilmesi, olumlu olması, yargılayıcı olmaması gerekir.

Yetişkinler Öğrenme Sürecinde Ne İsterler

- Kişisel kaygıları vardır ve güvenli bir ortama gereksinim duyarlar.
- Özgün birer birey olarak görülmek isterler.
- Özgüvenlerinin korunmasını isterler.
- Beklenti düzeyleri yüksektir.
- Bireysel gereksinimleri göz önüne alınmalıdır.

Yetişkin Öğrenimi: Genel Bir Bakış

- Öznel yönlendirmeli öğrenimi
- Deneyimsel öğrenimi
- Eleştirel yansıtmayı
- Öğrenmeyi öğrenimi

Yetişkin Öğrenimi: Öznel Yönlendirmeli Öğrenim

Öznel yönlendirmeli öğrenim yetişkinlerin kendi öğrenme süreçlerini, özellikle kendilerine nasıl öğrenme hedefleri koyduklarını, uygun kaynakları nasıl bulduklarını, hangi

yöntemle öğreneceklerine karar verdiklerini ve ilerleyişlerini değerlendirmelerini incelemektedir.

Yetişkin Öğrenimi: Eleştirel Yansıtma

Eleştirel yansıtma üç ilişkili işlem üzerine yoğunlaşır;

- O ana kadar ortak bilgi olarak eleştirisiz kabul gören varsayımı sorgulayıp yeniden yerleştirme veya yeni bir çerçeveye büründürme işlemi,
- kesin olarak kabul edilen fikirler, eylemler, nedenlendirme formları ve ideolojiler için yetişkinlerin alternatif perspektif takınmaları işlemi ve
- yetişkinlerin baskın kültür değerlerinin görüş hegemonyasını fark ettikleri ve dünyanın ‘doğal’ halinin öz-ispatlı yorumlarının aslında temsil edilmeyen azınlıkların çıkarlarına ve güçlerine nasıl destek olduklarının farkına vardıkları işlem.

Yetişkin Öğrenimi: Deneyimsel Öğrenme

Yetişkin öğreniminin yetişkinlerin deneyimlerine dayandırılması gerektiği inancı ve bu deneyimlerin değerli bir kaynak oluşturduğu şu an akla uygun tüm ideolojik renklerin yetişkin öğretmenlerince elzem olarak nitelendirilmektedir.

Yetişkin Öğrenimi: Öğrenmeyi Öğrenme

Yetişkinlerin öğrenmeyi öğrenme yetenekleri – bir dizi farklı durumda ve bir dizi farklı stilde öğrenmede yetenek geliştirme – çoğunlukla yetişkinlerle çalışan eğitimlerce zorlayıcı bir neden olarak görülmüştür.

Yetişkin Eğitimi Yöntemleri: Uygun Ortamın Oluşturulması

- Fiziksel Çevre
- Bireysel Çevre
- Örgütsel Çevre
- Tanışma
- Katılımcıların eğitimden beklentileri

- Eğitim programının açıklanması
- Katılımcıların eğitim ile ilgili sorularının yanıtlanması
- Mizahın kullanımı
- Sosyal etkinlikler

Yetişkin Eğitimde Eğitimcinin Rolü

- Başlangıç (açıklama- yaşam ilgisi)
- Hedef belirleme
- Katılımın sağlanması
- Eğitim aktiviteleri
- Geribildirim
- Güvenli ortam
- Deneyimler
- Dürüstlük
- Ders araları
- Ortam özellikleri